

פרשת „חירבת חיזעה” מחוירה מול פרשתו של מנכ"ל הסוכנות

היהודית, שמואל להיס - שהואשם והורשע באחריות לרצח 34

שבויים לבנוניים במילחמת העצמאות, אך זכה כעבור שנים

בחנינה שמחקה את מעשהו והרשעתו, והשכיחה את הפשע הנורא

חירבת חיזעה להיס

ב-6.12.1948, ב-9.1.1949 וב-1.2.1949, ב-רכב השופטים אולשן, חשין וזילברג, דחה את טענותיו של להיס. בפסקדין ארוך ומנומק קבעו שלושת השופטים, כי בית-הדין הצבאי המיוחד יכול להמשיך לשפוט את להיס, למרות שהעבירה בוצעה מחוץ לתחומי מדינת ישראל.

ב-17 באוגוסט, אחרי חודשים של מישפט מתמשך, הורשע שמואל להיס ונידון לשבע שנות מאסר.

להיס וגייגר מיהרו להגיש עירעור (מיספר 64/49) לבית-הדין הצבאי העליון, וזה התחשב בטענותיו של להיס והאשימו רק בשיקול מוטעה, בכך שרצח את 34 הערבים בכפר חולה. בית-הדין הפחית מעונשו של להיס שש שנים, והציב את תקופת המאסר על שנה אחת בלבד. את השנה הזו עשה להיס, על-פי דיברי דוב ירמיה, במעצר במחנה פתוח בפיקוד הצפון, כך שלמעשה הוא כמעט שלא נענש.

חנינה

כעבור שנה

מרות פניות חוזרות ונישנות של כתב העולם הזה אל שמואל להיס, סירב זה להתייחס לעצם הפרשה. אולם באוני ידיו הוא ידע להסביר את ההבדלים הגדולים בין שני גיורי-הדין — בין שבע השנים לבין שנת המאסר הבודדת. לדיברי להיס היו שלושת שופטיו במישפט הראשון שלושה סמלים דתיים, אשר החזירו לטו להחמיר בדינו הן משום שלא היה דתי, והן משום שעל-פי אמונתם אין להרוג שבויים. השופטים ששפטו אותו בעירעור היו, לדבריו, קצינים קרביים (לפחות שניים מהם) אשר ידעו כי „מילחמה זה לא פיקר ניק”, וכי מתרחשות במילחמה תקלות ועל כך אין צורך לענוש בכל חומר הדין. שש שנים אחרי שהסתיימו מישפטיו ביקש להיס — וקיבל — חנינה מנשיא המדינה. הוא היה צריך לחנינה זו כדי לקבל את תואר עורך-הדין. להיס למד מישפטים, וידע כי לעולם לא יוכל לזכות בתואר הרשמי כל עוד מופיעה בתיק שלו הבראה בעבירה שיש עימה קלון.

ש-הביטחון 1955 היה דויד בן-גוריון, למרות שלא היה או ראש-ממשלה. בן-גוריון המליץ לפני נשיא המדינה דאז, יצחק בן-צבי, לחון את להיס. וב-29 ביולי 1955 התקבלה החנינה, כשבן-גוריון הוסיף לה את חתימתו.

היום, קשה לדעת מה היו נימוקיו של בן-גוריון ללחוץ על בן-צבי לחון את להיס. גירסה אחת טוענת כי להיס הצליח להיפגש עם דויד בן-גוריון, אשר הוקסם מאישיותו, ממש כשם שדוב ירמיה הוקסם ממנו בי שעתו. גירסה אחרת טוענת כי להיס הצליח להפעיל את בני מישפחת ידידתו, אשתו כיום, שהיתה ממישפחה ותיקה מביבנאל אשר קיימה יחסי ידידות עם בן-גוריון ועם בן-צבי גם-יחד. להיס, כאמור, לא היה מוכן להתייחס, בשיחה עם כתב העולם הזה, לפרשה כולה.

שמואל להיס קיבל את תואר עורך-הדין שלו, ובשנת 1961 התקבל לעבודה בסוכנות היהודית, כיועץ המישפטי של הסוכנות באזור חיפה. בין השאר הוא התפרסם אז כמי שניהל מאבק מישפטי נגד אסירי ציון שעלה מרוסיה, יאשה קו'אציוב ואביו, שירדו בינתיים מהארץ, אשר לדעתו ניסו (המשך בעמוד 34)

מנכ"ל הסוכנות שמואל להיס

ערביי חולה, כמו ערביי כפרים רבים אחרים, ניבחרו וברחו מהכפר יומיים קודם לכן. הכפר כולו נכבש לדבריו ללא קרב וללא ירייה אחת והיה ברור שהנשואים בו אינם לוחמים אלא שבויים. „כל הגיורה כולה נשברה ללא קרב וערביי הכפרים ברחו לכיוון לבנון”, סיפר אז ירמיה. אולם הוא הוסיף כי להיס עצמו אמר לו כי את הרצח ביצע לא בגלל שיקולים צבאיים אלא כדי „לנצק את מותם של החברים שלי בבתי-הזיקוק בחיפה”. כך שגם להיס לא חשב על נימוקים צבאיים בעת שרצה שבויים. לפני בית-הדין הצבאי הכחיש להיס כי אמר דברים אלה לדוב, אולם בית-הדין השיפוט העדיף להאמין לעדותו של ירמיה.

עוד בשלבים מוקדמים של המישפט טען סניגורו של להיס, עורך-הדין יעקוב גייגר, אשר נפטר בינתיים, כי לבית-הדין הצבאי המיוחד אין כל סמכות לדון בתיק, כיוון שהמעשה נעשה מחוץ לשטח מדינת ישראל ומחוץ לשטח השיפוט של בית-הדין. בית-הדין הצבאי של צה"ל, כאשר לא קיבל בית-הדין המישפטי הצבאי טענה זו, הגיש גייגר בשמו של להיס בג"ץ לבית-הדין הגבוה לצדק, נגד שר-הביטחון, שבו דרש מהשר כי יורה לצה"ל לבטל את המישפט. בית-הדין המישפטי העליון, בשיבתו כבג"ץ

הרצח בכפר חולה, הגמצא בצידו הלבנוני של הגבול בין ישראל ללבנון, אבן-הגבול בין שתי המדינות ניצבה ממש בשולי הכפר.

בחודש אוגוסט 1949 הסתיים מישפטו של שמואל להיס בפני בית-דין צבאי מיוחד. דוב ירמיה היה בו אחד העדים המרכזיים. במישפט 19/48 מ (המישפט ה-19 שהתקיים בבית-הדין הצבאי המיוחד של צה"ל), לא היו כמעט חילוקי דעות לגבי עצם המעשה. יותר מדי חיילים היו בסביבה כדי שלהיס יוכל להכחיש כי הוא זה שהשתתף ברצח השבויים הערבים. אולם במהלך הדין התעוררה בעייה עק רוגנית. להיס טען כי הריגת השבויים היתה מחוייבת המציאות, ושיקוליו היו שיקולים צבאיים וביטחוניים. לדעתו היה עליו להוציא להורג את התושבים הערביים של חולה, כדי לחסוך סיכון מאנשיו שלו. הוא פעל, לדבריו, בעת קרב ועל פי התנאים שבשטח.

דוב ירמיה גרס אחרת, ואף טען כי להיס עצמו חשב אחרת. לדבריו ירמיה הופעלו עליו לחצים כבירים, ערב העדות שלו בפני בית-הדין המישפטי, להצדיק את גירי סתו של להיס, שיתכן והיה מקום מהבחינה הצבאית, להוציא להורג את הערבים. אולם ירמיה טען בפני בית-הדין המישפטי כי

הנחש חלטה, במקום בו שוכנת כיום קריית-שמונה. למחרת הוא חזר לחולה כדי למסור ללהיס את הוראות מפקדת החטיבה: „יש לגרש את השבויים מהכפר”. אולם, בעודו מוריד את ההוראה, הוא הבחין כי פני החיילים סביבו מתווירים. ירמיה מיהר לעבר הבניין שבו שוכנו 34 השבויים ומצא כי הבניין קרס תחתיו, אחרי שפוצץ. „היכן השבויים?” שאל ירמיה, והחיילים השיבו לו במילים פשוטות: „המ"פ והרס"פ ירו בכלום בתת-מיקלע ואחרי-כך פוצצו את הבית עליהם, כדי שיהיה להם קבר אחים.”

ירמיה נדהם. שנים אחרי-כך סיפר לידי-דים: „לא תיארתי לעצמי כי בחור כמו שמואל להיס, שאהבתי אותו, בחור נחמד ועדין כל-כך, יהיה מסוגל לעשות דבר כזה. לרצוח שבויים בדם קר”. הוא פנה אל להיס בדרישה להסכים: „אני נקמתי את נקמת החברים שלי שהערבים הרגו בבתי הזיקוק בחיפה”. באותו רגע נזכר דוב כי שמואל להיס הוא חיפאי.

משך ימים אחדים התלבט דוב ירמיה. מצד אחד עמדה למול עיניו דמותו של שמואל להיס, הצעיר שכה חיבב, הוא ידע גם שמילחמה היא דבר נביז בו נהרגים אנשים. מצד שני ידע דוב ירמיה, כיום סגן-אלוף (מיל.), המוכר בצבא-הישראלי כאיש מוסר ללא פשרות, כי פקודו עשה את אחד הפשעים הנוראים שיכולים להיעשות: הריגת שבויים. הריגת שבויים רבים.

הוא פנה אל מפקד חטיבת כרמלי, האלוף משה כרמל, מי שאחר כך היה שר וחבר-כנסת, ודרש להעמיד לדין את שמואל להיס. קודם לכן הוא הודיע ללהיס על כוונתו. לדבריו דוב ירמיה נמשך תהליך ההעמדה לדין תקופה ארוכה. למכריו סיפר דוב: „אנשים חשובים רבים וידידים רבים פנו אלי כדי לא ללחוץ להעמיד את להיס למישפט. כולם הכירו אותו וכולם אהבו אותו. התשובה שלי היתה שזה לא קשור לעניין, שגם אני מכיר אותו וגם אני אהבתי אותו, אבל הוא עשה פשע חמור, הוא רצח שבויים.”

הוא כרמל הכחיש השבוע לפני כתב העולם הזה כי היו דחיות בהעמדת להיס לדין או שהיו לחצים למועל את המישפט. „אז כבר היה צבא, היו עדות חקירה והיתה מישפחה צבאית, כל זה לוקח זמן, ועד שכל הגורמים לא סיימו לחקור, אי אפשר היה להעמיד את להיס למישפט. אבל מייד כאשר הסתיימה החקירה, העמידו אותו בפני בית-דין צבאי.”

רצח הגברים של הכפר הלבנוני חולה, בידי קצין ורס"פ בצה"ל, אירע במיבצע חרם ב-1948. היום דוב ירמיה הוא תושב נהריה, עובד רשות שמורות הטבע והיה אחד מפעילי ד"ש עם הקמתה. כאשר התפוצצה השבוע פרשת להיס היה ירמיה טעוק במיבצע של הרשות לספירת צבאים בגליל.

הרשעה ושבע

שנות מאסר

שמואל להיס הוא היום עורך-דין, והמנכ"ל החדש של הסוכנות היהודית. למעשה הוא יד ימינו של אריה דולצין, מי שנבחר רק בשבוע שעבר ליוש-בראש הנהלת הסוכנות היהודית. אולם מאז 1948 ועד מינויו של להיס לתפקיד הבכיר, היו התפתחויות בפרשת